
Marija Makarovič
Prispevek k zbiranju ledinskih in parcelnih imen
Na primeru izročilne pogodbe iz Orehovice

V članku je objavljeno gradivo o prevladujočih ledinskih¹ in redkih parcelnih² imenih, ki so bila leta 1863 vpisana v izročilni pogodbi Marjane Fabčič iz Orehovice št. 34 v Vipavski dolini. Razen tega je ugotovljeno, katera od navedenih zemljišč so se do danes obdržala pri Fabčičevi (po domače Polenakovi) domačiji, omenjene pa so tudi razlage domačinov za ledinska imena.

In comparison with common place names plot names were very rare. The article deals with such place and plot names listed in the 1863 deed of bequest by Marjana Fabčič from Orehovica No. 34 in Vipavska dolina. Aside from mentioning explanations for local place names by the local inhabitants of Orehovica the author has also ascertained which plots of land mentioned in the deed are still in the possession of the Fabčič family (vernacular name: Polenakovi).

Do druge svetovne vojne so znane le redke obravnave ledinskih imen (npr. Mišič). V zadnjih dveh desetletjih se je povečalo zanimanje strokovnjakov in laikov za ledinska in parcelna imena na slovenskem etničnem ozemlju. O tem pričajo objave gradiva v različnih, zlasti krajevnih publikacijah (npr. Zupan: 13; Rosa: 4; Bratož: 12; Čop: 133; Roblek: 257; Rosa: 4; Zupan: 13), vabilo k zbiranju gradiva (Premrl: 44) in tudi že tehtnejše obravnave gradiva (Zdovc).

O ledinskih imenih za večje zemljiške komplekse in parcelnih imenih za posamezne njive, travnike in gozdove so znani poleg ustnega izročila še različni drugi, zlasti

¹ Ledinsko ime označuje bolj ali manj sklenjen del vaškega zemljišča z nekaterimi skupnimi geografskimi značilnostmi (Premrl, Imena).

² Parcelno ime označuje zemljišče oziroma zemljiško posestno enoto, ki ima v katastrskem narisu vpisano svojo številko (Premrl, Imena).

arhivski viri. V njih so, npr. v katastrskih mapah,⁵ vpisana ledinska imena predvsem večjih zemljiških kompleksov. V nekaterih izročilnih ali ženitovanjskih pogodbah pa so poleg ledinskih tu in tam navedena tudi imena za posamezne njive, travnike in gozdove, ki so pripadali posameznim kmetijam in kajžam. Zakaj izročevalci posestva – večinoma so bili starši – so si nemalokrat izgovorili za preužitek tudi kakšno njivo, travnik ali del gozda. Notarji so potem – ne glede na to, ali so pisali v nemškem ali v slovenskem jeziku – vedno zapisali ime zemljišča po krajevni narečni izgovorjavi. V izročilnih pogodbah pa le redko seže število vpisanih ledinskih in parcelnih imen čez deset. Zato sem bila tembolj vesela, ker sem v arhivu mesta Gorica naletela na izročilno pogodbo iz Orehovice, v kateri je vpisanih 26 ledinskih in vsaj dve ali tri parcelna imena. (Pogodba)

Naj razmeroma redko, čeravno samo arhivsko rožico poklonim akademiku dr. Milku Maticetovemu ob njegovem življenjskem jubileju z največjim spoštovanjem do njegovih znanstvenih prizadevanj.

Ledinska in parcelna imena v »čezdajanjski pogodbi« Marjane Fabčič iz Orehovice

Marjana Fabčič, posestnica iz Orehovice št. 34, je »z dovoljenjem svojega moža Franca Fabčiča in sina Jože Fabčiča« dne 19. januarja 1863 izročila sinu Jožetu »v polno in pravo vlast, vse premakljivo in nepremakljivo blago, brez vsega razločka in izjemka in sicer: nivo na gmajnci dolnja iz eno planto, nivo na gmajnci gorenjo, nivo na bregu, snožet nad Jezerco, vinograd Križavka v Orehovi dragi, vinograd Keznivnik, puščavo Malenca, gmajnske dele, enega v verbidnem borštu, dva nad gornjo Rovnjo v Kunovci, enega v osredki pri Kiceli, dva v škafniki, enega v čeledinci, enega pri cesarski derči, enega v gornji preski, enega v dolnji preski, enega pri kapelci, enega za Gradiščam, niva brajdo pri žakli ali za to primenjane senožeti v ložci in na Kamniči, nivo pri pili, senožet na Delcih, senožet Lesičnik, senožet pri velikim mostu, vinograd za podražko cerkevijo ... nivo vert pred hišo z eno planto, nivo brajda za štalo, nivo na gmajnci zelnik ... vinograd v Kunovci, vinograd v Kunovci drugi, puščavo za volčico ...« (Lozar).

O današnjem poznavanju in rabi navedenih ledinskih in parcelnih imen

Večina ledinskih imen, ki so bila zapisana leta 1863, razen – po vsej verjetnosti – parcelnih imen »keznivnik« in »pri žakli«, je v Orehovici znana še danes. Večinoma so še v vsakdanji rabi, le da nekatera od njih domačini nekoliko drugače izgovarjajo, kot so bila zapisana leta 1863.

Gmajnca, Breg, Malenca, Orehova Draga, Osredki, Škafnik, Čeledinca, Preska, Lesičnik, Brajda se v današnjem govoru ne razlikujejo od zapisanih imen. Jezerce pa izgovarjajo *I'zrce*, Križavka je *Kržavka*, zemljišče »verbidni boršt« se imenuje *Rebidenca*, Gornja Roven je *Gornja Rovn*, Kunovca je *Kenovca*, Kicel je *K'cel*, na Kamniči je *Na Kamniči*, na Delcih je *v Devcah*, Zelnik je *Zev'nk* in Volčica je *Voukoušče*.

⁵ Orehoviča spada h k. o. Št. Vid. V katastrskih mapah iz leta 1822 je navedenih 23 ledinskih imen: Koin, Tura, Smeti, Hrib, Mlake, Kiunaza, Loka, Presinza, Duschieza, Holouna, Na Matovti, Per Tabor, Klasche, Pri Malinizi, Ostri Verch, Schlime, Pasy Rep, Na Cierky, Brig Skerle, Hromacza, Usky Put, Per Krasche, Bruscha. Večina ledinskih imen, razen imena Hrib, Duschieza, Na Marovti, Klasche, Brig Skerle, Hromacza, Usky Put in Per Krasche, je znanih še danes, le da nekatera drugače izgovarjajo.

Planta pomeni tudi danes eno vrsto trt, ki so običajno posajene po dolžini njive. Torej pomeni »niva na gmajnci z eno planto« njivo na gmajnci z eno vrsto trt.

Z besedo puščava, v narečju *p'ščava*, označujejo neobdelano, opuščeno obdelovalno zemljišče.

Naj še omenimo, da se je do neke mere spremenila namembnost zemljišč, ki jih označujejo navedena ledinska imena. Tako je nekdanjo »puščavo Malenco« zarasel gozd, »puščavo za volčico« pa *meja*, to je z grmičevjem in nekvalitetnim drevjem poraščen svet. Nekdanjo »senožet Lesičnik« deloma še kosijo, deloma pa je zasajena z vinogradi. »Vinograde v Kunovcu« je zarasel hrastov gozd.

Ljudska razlaga nekaterih ledinskih imen

Gmajnca, ki leži na vzhodni strani vasi Orehovica, je bila nekdanj verjetno skupna zemlja, *skupnina*, kjer so poleg kmetov lahko pasli tudi kajzarji.

Breg je neloliko višji svet na vzhodni strani vasi.

Iz'rc so večji tolmuni v strugi Močilnika, ki so primerni tudi za kopanje. »Kopat so se hodili in se nekateri še hodijo na Iz'rc.«

Kržavka je severno iz Orehovice. Izročilo ne pozna razlage.

Orehova draga bi se lahko imenovala po orehovitih drevesih.

Malenca je na jugu vasi v smeri Vrabč. Tam so bili nekdanj mlini, ki sta jih gnala potok Bajnkovec in Mrzlica.

Rebidenca je vzhodno od Orehovice nad Lozicami. Na Rebidenci uspevajo robide, po orehovško *rebide*.

Gornja in Spodnja Rov je zemljišče, ki sta ga sestavljali nekakšni širši terasi, zato se je morda poimenovalo gornja in spodnja raven.

Kenovca: tam so se lahko zadrževale kune.

Osredk: na levi in desni so bile lastniške parcele, na sredi, torej v osredku, je bila skupna zemlja, *skupnina*.

K'cel: vrh hriba nad Orehovo.

Škafnik je gozd v smeri Lozic. Ena od možnih razlag bi bila: v Škafniku raste posebna vrsta hrasta, *cer*, ki se zelo rad kolje in so iz njega lahko delali škafe.

Preska pomeni v narečju nekakšen mejnik.

V Ložci izvira *Ložc*.

Pri pili: zemljišče leži okrog kamnitega križa, *pila*, ki je postavljen med Šentvidom in Podrago.

Brajda je zemljišče z vinogradi.

Zev'nk je manjša njiva, kjer so sadili zelje in drugo zelenjavo. Še zdaj pravijo manjši njivi *zev' nk*, pa čeprav na njej ne sadijo zelja.

Današnja zemljišča pri Fabčičevi, po domače Polenakovi domačiji

Pri Polenaku premorejo od nekdanjih, v izročilni pogodbi navedenih parcel, samo še sedem, in sicer njivo na Bregu, ki je spremenjena v travnik. »Niva vert pred hišo z eno planto« je zdaj samo njiva, »niva brajda za štalo in niva na gmajnci zelnik« sta pa ostali.

Stari oče sedanjega gospodarja Jožeta Fabčiča je kupil senožet v *Šinje Brdi*, oče Franc pa njivo v *Zrejkah* in travnika na *Hribu* in na *Jelencah*. Sedanji gospodar je kupil senožet na *Pasku*. Vinograd *Bankovec* je prinesla k Polenakovim za doto stara mati sedanjega gospodarja Ivana Rosa iz Šentvida. V gozdu na Nanosu pa imajo Polenakovi po eno parcelo v *Vražjem dolu*, za *Slemenom* in za *Javorco*.

Čís. 48. 1863. g. 24. Janer 1863.
 Opravní list
 50
 kr.

Pod vladou cesarskega kraljevega apostolskega veličanstva Franc
 Jožefa Prvega, cesarja Avstrijskega, dan 24. Januarja 1863. / 50
 pred menoj ces. ka. Notarjani A. Gregorjani Loharjam meni
 po osebi znane stranke, Marjana Fabčič, posestnik iz
 Orehovec hišno število štideset in štiri iz dovoljenjam
 svojega moža Franca Fabčiča, in njihovi sin Jane Fabčič
 razgovorile in sklenile sledečo.

Čerdajanjsko pogodbo.

1/ Marjana Fabčič da čex svojemu sinu Janezu Fabčiču
 in ta pravzame od nje iz dovoljenjam, da precej v
 deset stopinji in tudi v očitnih knjigah se prepisa,
 ki sme, v polno in pravo vlast, vse premakljivo
 in nepremakljivo blago, brez vsega razločka in iz-
 jemka, in sicer: nivo na gmajnici dolnja iz eno plante,
 nivo na gmajnici goreja, nivo na brega, senojet nad Se-
 kercu, vinograd Krizastka v Brekovi dragi, vinograd
 Kramnik, puščavo Malenca, gmajnske dele, enega v
 verbičnem boritu, dva nad gornjo Kovnjo v Krunsvici,
 enega v oredthi pri Kuceli, dva v Skufjinski, enega
 v čeledinci, enega pri cesarski derči, enega v gornji
 prestli, enega v dolnji prestli, enega pri kapeli, ene-
 ga na Gradščam, vse v javnih knjigah Avstrijske gaj,
 šine, v drugi knjigi, strani ^{deset} dvanajst število pet, niva
 krajdo pri Kattli, ali na to primorjane senojeti v ložci
 in na Kamnici, nivo pri pili, senojet na Deleth,

Za zaključek

Izročilne pogodbe so eden od pomembnih arhivskih virov za zbiranje gradiva o ledinskih imenih. O tem priča tudi izročilna pogodba Marjane Fabčič iz Orehovice št. 34, ki je bila sestavljena 19. januarja 1863. Proučevanje pomena in izvora posameznih ledinskih imen kaže vsekakor prepustiti onomatologom. Morda pa bi jim pri njihovih razglabljanjih koristile vsaj nekatere laične razlage krajevnih ledinskih imen. S tem namenom smo jih zbrali tudi v Orehovici.

Viri in literatura

Bratož – Aleš Bratož in Franc Premrl, Vinogradništvo in vinarstvo, v: Orehovica 500 let, Orehovica, junij 1999.

Čop – Dušan Čop, Krajevna in ledinska imena med Begunjami in Radovljico oziroma Lescami, v: Radovljiški zbornik, Radovljica 1992.

Mišič – F. Mišič, O ledinskih imenih okoli Solčave, v: Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 1938.

Pogodba – Archivio di Stato Gorizia, Izročilna – »Čezdajanska pogodba« z dne 19. januarja 1863, v: Archivio notarile - serie notai di Gorizia, Gregor Lozar, Buste 104, fasc. 621, opravilna številka 48.

Roblek – Polona Roblek, Imenoslovje v katastrski občini Bela, v: Preddvor v času in prostoru, Preddvor 1999.

Rosa – (Jurij Rosa), Tu smo doma. Od Tabra do Mlak, v: 300 let sv. Miklavža, 700 let Poreče, Poreče 1999.

Premrl – (Božidar Premrl) Vabilo k zbiranju in zapisovanju ledinskih in parcelnih imen, v: Vipavski glas, oktober 1997, list 12, št. 42, stran 44.

Premrl, Imena – Božidar Premrl, Ledinska in parcelna imena v Vipavski dolini (rokopis).

Št. Vid – Arhiv Republike Slovenije, Katastrska mapa za k. o. Št. Vid (Podnanos iz leta 1822, št. mape 182.

Zdovc – P. Zdovc, Prispevki h koroški toponomiji v sodobnem slovenskem knjižnem jeziku, v: Mladje 45, Celovec 1982.

Zupan – Marjan Zupan, Podhom. Gorenjska vas skozi čas, Bled – Podhom, 1995.

Informatorji

Jože Fabčič, rojen leta 1927 v Orehovici, kmet v pokoju, Orehovica 25.

Jože Fabčič, rojen leta 1926 v Orehovici, delavec v pokoju, Orehovica 33.

Linda Kogoj, rojena leta 1963, sodelavka Kmetijske pospeševalne službe v Ajdovščini.

Branka Suša, rojena leta 1953, odbornica Društva kmečkih žensk Zgornje Vipavske doline, Orehovica 25.

*Summary***A Contribution for the Collection of Plot and Place Names (After the Example of the Deed of Bequest from Orehovica)**

Deeds of bequest are an important archival source for collecting material on place names. This is also evident from the deed of bequest by Marjana Fabčič from Orehovica No. 34 which was composed on January 19, 1863. The research and the analysis of the meaning and origin of individual place names should definitely be left to onomatologists. They might, however, benefit at least from some lay explanations of place names; it was with this purpose in mind that we had collected these in Orehovica.